

ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ ЯК ФОРМА ЕФЕКТИВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНШОМОВНОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

*Анжела Дакуніна,
Запорізька гімназія № 92 Запорізької міської ради*

Статтю присвячено технології змішаного навчання як одного з найважливіших напрямів розвитку іншомовного навчання в закладах освіти. Авторка аналізує основні аспекти та особливості організації змішаного навчання. Вивчається практична реалізація моделі на основі функціонування модульного об'єктно-орієнтованого динамічного середовища Moodle. На основі ефективності взаємодії учасників освітнього процесу, в межах класно-урочної системи з технологічно обладнаними інтерактивними навчальними можливостями електронного середовища, авторка робить висновок про ефективні зміни в системі освіти.

Ключові слова: змішане навчання, інформаційно-комунікаційна технологія, освітній процес, іншомовна компетентність, іншомовна освіта, модульне середовище, електронне навчання.

Постановка проблеми. Українське суспільство вимагає конкурентоздатних фахівців, здатних спілкуватися іноземною мовою у будь-якій сфері діяльності. Знання іноземної мови забезпечує підвищення рівня професійної компетенції будь-якого фахівця. У сьогоднішньому світі цифрових технологій швидкими темпами змінюються зміст, методи, форми та принципи навчання, а саме навчальне середовище все частіше стає віртуальним, стираючи як просторово-часові, так і фізичні рамки. Зміна потреб змінює і засоби. І зарубіжні, і вітчизняні науковці підтримують думку про те, що змішане навчання (blended learning) є одним із найважливіших напрямів розвитку іншомовної комунікативної компетенції у закладах освіти. Йдеться про «змішування» теорій, підходів та методів навчання. Як зазначає К. Бугайчук [1, с. 56], «застосування ІКТ у навчанні стало настільки органічним елементом, що навіть існує думка про виключення з обігу термінів „електронне навчання“, „мобільне навчання“ чи „дистанційне навчання“, а сучасний освітній процес пропонується розуміти як „змішану модель“ кращих навчальних практик і методів поряд із застосуванням сучасних технічних засобів навчання». Інтеграція новітніх навчальних технологій у процес навчання іноземних мов за традиційними методиками зумовлена також об'єктивними факторами, наприклад, згідно з Державним Стандартом базової середньої освіти, освітні та навчальні програми можна як втілювати через певну освітню галузь через предмети іноземної мови, так і комбінувати їх для інтеграції. Освітній заклад сам визначає максимальну та мінімальну кількість годин для вивчення іноземних мов, але вона не повинна перевищувати рекомендоване навантаження згідно з типовими навчальними планами.

Учитель знаходиться у постійному пошуку шляхів оптимізації та інтенсифікації навчального процесу з метою розвитку професійної іншомовної комунікативної компетентності здобувачів освіти. Ми не можемо стверджувати, що технологія «змішаного навчання» є чимось новим для нашої системи освіти. Традиційне навчання іноземної мови ніколи не відбувалося без додаткових аудіо- та візуальних засобів, рольових та дидактичних ігор, тренувальних граматичних вправ тощо, які широко використовувалися в різних видах мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання та письмо), а також тренінгів, проєктів, вебінарів та позакласної діяльності. Для того, щоб створити автентичне мовне середовище, кожен учитель завжди намагається доповнити навчальний процес додатковими засобами. А відтак, широке застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій перемістило освітній процес із навчальних класів у електронне середовище, створивши при цьому нові комбінації: навчання у класі, електронне та дистанційне навчання, які стали основою сучасної концепції змішаного навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові праці засвідчують актуальність питань, пов'язаних з удосконаленням та модернізацією освіти і підготовкою учнів до самостійного життя. Важливим джерелом для вивчення змішаного навчання як форми організації навчального процесу є праці як зарубіжних науковців: В. Barrett, J. Bersin, С. J. Bonk, С. Dziuban, R. Garrett, R. Garrison, Н. Kanuka, S. Kmnar, P. Sharma, P. Shea, A. Siddiqi, M. Tammelin, P. Valiathan, так і українських учених: Є. В. Бутенкова, Л. В. Десятова, М. Г. Євдокимова, Ю. І. Капустіна, М. Н. Мохова, А. Л. Назаренко, М. А. Татарінова, С. В. Титова. До вивчення використання освітньої моделі змішаного навчання у процесі вивчення іноземних мов долучилася і вітчизняна педагогіка з науковими працями: О. М. Спіріна, Ю. В. Триуса, В. М. Кухаренка, А. М. Стрюка. Змішане навчання називають освітою третього покоління. Аналіз наукових праць вказує, що отримані результати наукових досліджень сприяли вдосконаленню іншомовної підготовки учнів закладів освіти. Але поза увагою дослідження залишилося питання постійної зміни вимог сучасного суспільства до інформаційних знань учнів і рівнем їхньої мовної підготовки; можливістю удосконалення іншомовної підготовки учнів шляхом впровадження змішаного навчання і відсутністю теоретико-методичних засад його застосування в освітніх закладах.

Метою статті є аналіз існуючого досвіду впровадження змішаного навчання, уточнення визначення «змішане навчання» та «дистанційне навчання», визначення основних елементів змішаного навчання для підвищення мотивації вивчення іноземних мов, наведення практичних прикладів застосування компонентів змішаного навчання.

Виклад основного матеріалу. Змішане навчання – це освітня концепція, в рамках якої, учень / учениця отримує знання як дистанційно через мережу Інтернет, так і очно з учителем. Такий підхід дає можливість контролювати час, місце та темп власного навчання. Означена модель дозволяє поєднувати

традиційні методики та актуальні технології. Під час змішаного навчання матеріали подаються в електронному вигляді, існує можливість здавати роботу в електронному вигляді, відбувається регулярне оцінювання з коментарями, надається можливість групової роботи, існують засоби електронного відстеження успішності (електронні журнали); очне навчання базується на принципах інтерактивності.

Основною рисою змішаного навчання визначено його гнучкий поділ між онлайн- та офлайн-частинами. Тут не існує універсальної формули успіху. Якість навчання залежить від його мети, активностей та узгодженості елементів між собою. Тому науковці у сфері освіти по-різному визначають як термін «змішане навчання», так і його моделі. Інтегративний підхід до навчання висуває особливі вимоги до вчителів іноземної мови, яким для успішного його використання на уроках необхідно поєднувати лінгвістичні знання зі знаннями у сфері інноваційних інформаційних технологій. Тому тут має бути професійно зорієнтований підхід у взаємопов'язаному навчанні всіх видів мовленнєвої діяльності. Використання змішаного навчання забезпечує ефективне засвоєння лексико-граматичних структур учнями, дає змогу збільшити частку самостійного мотивованого навчання учнів.

Науковці ще не дійшли згоди ні щодо самого терміну (окрім «змішаного навчання» його ще називають «гібридним», «комбінованим» та «гнучким»), ні стосовного його змістового наповнення. У широкому сенсі змішаним навчанням називають педагогічно цілісну інтеграцію різних форм і методів електронного та традиційного навчання та самоосвіти з метою досягнення визначених навчальних цілей зі збереженням механізму контролю за часом, місцем, шляхом та темпом навчання. У вузькому сенсі цим терміном позначають цілеспрямований процес здобуття знань, умінь та навичок, що здійснюється освітніми установами різного типу в рамках формальної освіти на основі гнучкого підходу до навчання в умовах інтеграції класної і позакласної діяльності суб'єктів освітнього процесу за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій та технічних засобів навчання.

Технологія змішаного навчання ґрунтується на вдалому поєднанні двох навчальних середовищ – очного та онлайн-середовища, актуалізуючи позитивні сторони кожного з них. Особливого значення це набуває при вивченні іноземної мови, оскільки гнучка система електронного навчання доповнюється безпосередньою взаємодією з учителем та учнями під час роботи в класі. Це дозволяє інтенсифікувати навчальний процес, коригуючи при цьому індивідуальну навчальну траєкторію кожного учня та спонукає його до відповідальності за власні результати навчання. На думку Н. Микитенко [2, с. 169], засобами досягнення навчальних цілей за методикою змішаного навчання є два типи навчальних платформ:

- зовнішні платформи, змістове наповнення яких індивідуально розробляє навчальна інституція, з урахуванням мети навчання та аналізу потреб тих, хто навчається (наприклад, Moodle, Web Course Tools);

- внутрішні платформи, що відображають зміст уже розроблених навчальних курсів (наприклад, Macmillan English Campus, CALL).

Отже, система модульного середовища Moodle, яка активно використовується в навчальному процесі Запорізької гімназії № 92, є однією з ефективних середовищ для застосування інноваційного підходу до вивчення іноземної мови на основі методики змішаного навчання. Переваги цієї оболонки полягають у широкому інструментарії використання навчального матеріалу (текст, відео, аудіо, мультимедіа-документи, інтерактивні навчально-методичні матеріали); організації багатофункціонального спілкування та іншої взаємодії учнів і вчителів; варіативності представлених завдань відповідно до індивідуальних потреб та запитів учнів; інтеграції іноземної мови з іншими предметами. Використовуючи переваги навчання у класі, у поєднанні з роботою в Moodle, учень значно розширює навчальні можливості за рахунок гнучкості, доступності та своїх індивідуальних потреб та можливостей. Спостерігається підвищення рівня мотивації пізнавальної діяльності, самостійності, соціальної активності, організаційних навичок та критичного мислення. Змішане навчання дозволяє опрацювати більше завдань з меншими витратами. Але, як зазначають учені-дослідники [3, с. 52], невміле використання змішаного навчання може створити дискомфортні умови для усіх учасників навчального процесу. Організуючи процес змішаного навчання іноземної мови для учнів у закладах освіти, необхідно брати до уваги такі аспекти, як докорінна зміна ролі вчителя як організатора, координатора, фасилітатора та консультанта навчального процесу. Обираючи модель змішаного навчання відповідно до рівня та запитів певного класу, вчитель відіграє ключову роль у навчальному процесі, в центрі якого знаходиться учень. Учитель сам повинен пройти етап підготовки щодо основних теоретико-методичних та практичних засад впровадження цієї технології.

Запорукою ефективності змішаного навчання є правильне співвідношення його елементів та розподіл різних видів діяльності відповідно до мети, змісту навчальної програми та рівня підготовки учнів. Згідно з висновками Sloan Consortium [5, с. 5] (нині відомого як Online Learning Consortium), відсоткова частка ІКТ в навчальному процесі в межах змішаного навчання може складати від 30 до 70 %.

Починаючи з 2021 року в Запорізькій гімназії № 92 створюються навчальні комплекси на основі функціонування модульного об'єктно-орієнтованого динамічного середовища (Moodle), що стало відправною точкою активного запровадження системи змішаного навчання. При складанні програми «Іноземна мова», у межах якої реалізується підхід змішаного навчання, учителі іноземних мов зробили такі кроки:

- 1) визначили, які компоненти процесу навчання можна вдосконалити за допомогою сучасних технологій і програм.

- 2) ретельно відкоригували модульні програми, розподіливши матеріал для оффлайн- та онлайн-роботи.

Оскільки в межах теми презентується новий матеріал, необхідно забезпечити перевірку якості його засвоєння. Це досягається за допомогою тестів (закритого та відкритого) типу, які є обов'язковою складовою кожної теми, що опрацьовується. Таким чином, учитель отримує можливість постійно моніторити якість засвоєння матеріалу учнями.

При навчанні іноземної мови в закладах освіти необхідно враховувати той факт, що неможливо сформувати високий рівень комунікативних умінь і навичок виключно електронними засобами. Електронний курс є лише доповненням до традиційних форм навчання. За умов наявності продуманої системи вправ та завдань учень може розвивати уміння переважно лише в трьох видах мовленнєвої діяльності: читання, аудіювання, письмо. Але він майже позбавлений можливості розвивати уміння говоріння. Цей компонент цілком і повністю забезпечується в умовах офлайн-навчання.

Технологія змішаного навчання завжди ставить нас у залежність від технічної складової, а також вимагає високого рівня комп'ютерної грамотності. Технологія змішаного навчання дозволяє застосовувати принципи індивідуалізації та доступності на практиці. Учень отримує можливість створення власної траєкторії навчання, засвоюючи матеріал у зручний для себе час та спосіб, обираючи темп. Учитель має змогу диференціювати матеріал (чи окремі завдання) відповідно до рівня групи та поставленої мети, урізноманітнюючи та доповнюючи навчальний процес різними видами діяльності. Технологія змішаного навчання не обмежується лише поєднанням очної та онлайн-форм, до неї може входити велика різноманітність навчальних технік і підходів, наприклад: мобільні додатки, соціальні мережі, хмарні технології, практичне навчання, робота з проєктами, електронні книги та енциклопедії, навчальні ігри тощо.

Висновки. Змішане навчання як форма електронного навчання потребує розробки навчально-методичних комплексів та програм для ефективного оволодіння іноземними мовами. Оскільки інформаційний простір представлений багатьма інформаційними ресурсами, які потребують аналізу та ретельного відбору інформації для застосування на уроці, але не всі з них є достатньо ефективними, то перспективи досліджень ми пов'язуємо у першу чергу з розробкою навчальних програм спецкурсів «Країнознавство» та «Технічний переклад» на основі методу змішаного навчання. Наступним кроком вважаємо створення дидактичного забезпечення навчання в електронному вигляді, що створюватиме базу для самостійного відпрацювання учнями матеріалу.

Отже, змішане навчання ми розглядаємо як педагогічний підхід, який поєднує в собі ефективність взаємодії учасників навчального процесу з технологічно обладнаними інтерактивними навчальними можливостями електронного середовища, що сприяє якісним змінам у вивченні іноземної мови. Онлайн-ресурси збагачують навчальний процес, формуючи при цьому високий рівень мотивації та самосвідомості учнів. Реалізація підходу характеризується своїми особливостями та потребує ретельної попередньої підготовки.

Список використаних джерел

1. Бугайчук К. Л. Змішане навчання: теоретичний аналіз та стратегія впровадження в освітній процес вищих навчальних закладів / К. Л. Бугайчук // Інформаційні технології і засоби навчання: електронне наукове фахове видання [Електронний ресурс] / Ін-т інформ. технологій і засобів навчання АПН України, Ун-т менеджменту освіти АПН України; гол. ред.: В. Ю. Биков. 2016. Том 54. № 4. Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2016_54_4_3
2. Микитенко Н. О. Ефективні методики формування іншомовної професійної компетентності майбутніх фахівців природничих спеціальностей / Н. О. Микитенко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка. 2011. № 2. С. 160–169.
3. Теорія та практика змішаного навчання : монографія / В. М. Кухаренко, С. М. Березенська, К. Л. Бугайчук, Н. Ю. Олійник, Т. О. Олійник, О. В. Рибалко, Н. Г. Сиротенко, А. Л. Столяревська; за ред. В. М. Кухаренка — Харків : «Міськдрук», НТУ «ХП», 2016. — 284 с.
4. Мусійовська О. Ф. Проблеми впровадження комбінованого навчання у вищій школі України [Електронний ресурс] / Мусійовська Оксана Федорівна // Інформаційні технології і засоби навчання : електронне наукове фахове видання. 2008. № 3 (7). Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/ITZN/em7/content/08mofshu.htm>.
5. Шроль Т. С. Змішане навчання як нова форма організації ІКТ-освіти [Електронний ресурс] / Т. С. Шроль // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. 2016. Вип. 13(1). С. 166–170. Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ozfm_2016_13\(1\)_52](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ozfm_2016_13(1)_52)

DAKUNINA ANZHELA. BLENDED LEARNING AS A FORM OF EFFECTIVE ORGANIZATION OF FOREIGN LANGUAGE LEARNING IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS

The article is devoted to the technology of blended learning as one of the most important areas of development of foreign language learning in educational institutions. The author analyzes the main aspects and features of the organization of blended learning. The practical implementation of the model based on the functioning of the modular object-oriented dynamic environment Moodle is studied. Based on the effectiveness of the interaction of the participants of the educational process within the classroom system with the technologically equipped interactive educational opportunities of the electronic environment, the author concludes about effective changes in the education system. An integrative approach to teaching makes special demands on foreign language teachers, who, in order to successfully use it in lessons, need to combine linguistic knowledge with knowledge in the field of innovative information technologies. Blended learning as a pedagogical approach combines the effectiveness of the interaction of participants in the learning process with technologically equipped interactive learning opportunities of the electronic environment, which contributes to qualitative changes in foreign language learning. Online resources enrich the educational process, forming at the same time a high level of motivation and self-awareness of students. The implementation of the approach is characterized by its own characteristics and requires careful preliminary preparation.

Key words: blended learning, information and communication technology, educational process, foreign language competence, foreign language education, modular environment, electronic learning.

Надійшла до редакції 04.11.2022 р.